

LAJIESITTELY

Rhododendron arborescens

Osmo Jussila

Rhododendron arborescens

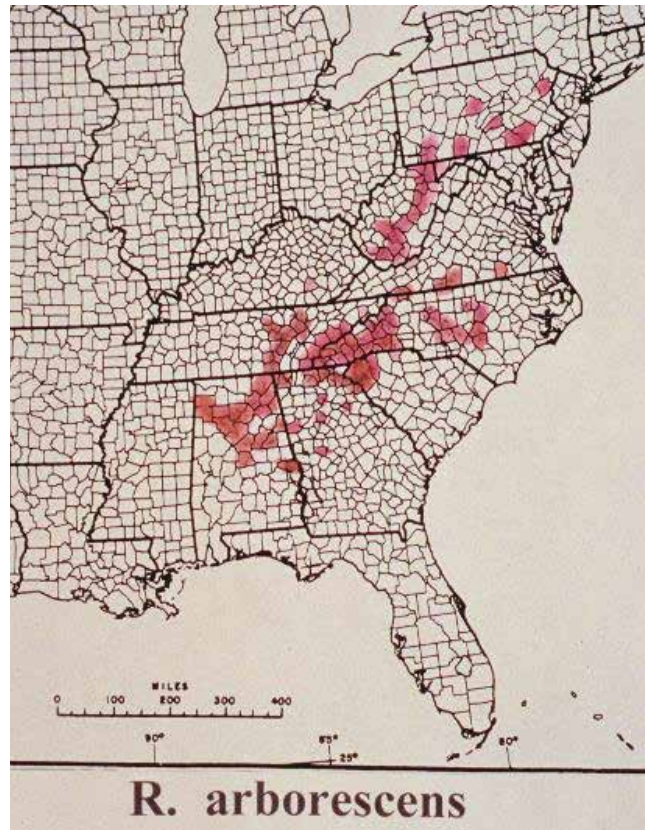
Torrey 1824

Siloatsalea
alasuku *Pentanthera*
sektio *Pentanthera*
Syn. (*Azalea fragrans*)Engl. Sweet Azalea,
Smooth AzaleaKestävyys :
Englanti H5 (kestävä
kaikkialla Englannissa +
Etelä-Skandinaviassa)
Ruotsi (SRS) III
Tanska (RF) -25°C
USA: (RHS) -26°C
Suomi I – II

Kotimaa:

Yhdysvallat, Pohjois-Amerikan itäosissa Pennsylvaniasta pohjoisessa Alabamaan etelässä.

Kartan punaiset alueet.

Kesävihanta kotimaassaan jopa kuusimetriseksi varttuva pystykasvuinen pensas, joka ei yleensä levittäydy maaversoista. Runko vaalean tai tummanruskea, karheakaarnainen. Nuoret versot ovat lähes aina karvattomia. Tämä tuntomerkki on johtanut niin englanninkieliseen nimeen Smooth Azalea kuin vastaavaan suomenkieliseen siloatsalea nimeen.

Soikeat 3-11cm x 1-3 cm:n pituiset kiiltävät lehdet ovat karvattomia keskisuonta lukuun ottamatta. Lehdet tuoksuvat murskattaessa vastaleikatulta ruoholta (P. & K. Cox1995). Joskus siloatsalean lehdet saavat voimakkaan viininpunaisen syysvärin ennen varisemistaan, joskin Suomessa syysvärien kehittyminen jää usein kesken.

Kukkii lehtien puhkeamisen jälkeen, versonkärkien avautumattomat kukkanuput ovat kastanjanruskeita ja niistä puhkeaa kukinnossa 3-7 kukkaa. Pitkätörviset kukat ovat avoimen kellomaiset, terälehtiä on 5. Teriö on halkaisijaltaan 3-4cm. Kukan väri on yleensä valkoinen, usein punertava ja joskus harvoin kukan nielussa on keltainen läiskä. Emin luotti ja heteet purppuranpunaisia ja huomattavasti kukkatorvea pidempiä. Kukkien voimakas tuoksu muistuttaa heliotroopin tuoksua. Luontaisilla kasvupaikoillaan lajin eri kantojen kukinta-aika vaihtelee toukokuusta syyskuulle, meillä se kukkii usein vasta heinäkuun puolella.

Kasvin kaikki osat sisältävät grayanotoksiineja, jotka jo pieninä annoksina ovat hyvin myrkyllisiä niin ihmiselle kuin eläimillekin. Wikipedian mukaan jo kolmen milligramman annos ruumiinpainon kilogrammaa kohden saattaa olla kohtalokas, mutta ihmisen tiedetään yleensä selvinneen myrkytyksestä muutaman tunnin pahoinvoinnin ja heikotuksen jälkeen.

Siloatsalea kasvaa kotimaassaan merenpinnan tasolta aina 1500 metrin korkeuteen ja hakeutuu jokien ja purojen varsille. Usein sen kasvupaikat löytyvät lehdoista, mutta siloatsalea voi kasvaa myös avoimilla paikoilla Appalakkien vuoriston puuttomilla kukkulanhuipuilla.

Nimensä mukaisesti (*arborescens* = puumainen)

siloatsalea kasvaa hyvissä oloissa kunnan puuksi, mutta jää vuorilla kasvaessaan usein alle kolmimetriseksi pensaaksi. Paljakoilla kasvavilla siloatsaleoilla lehdet ovat huomattavasti pienemmät kuin alhaalla kasvavalla lajitoverilla, ja usein lehdistä on sinertävän vihreä sävy. Hyvä lajituntomerkki kukinta-ajan ulkopuolella on lehtien pyöreä kärki ja karvattomuus.

Kasvilajin löytämisestä kunnian saa hiukan virheellisesti **Frederick Traugott Pursh** joka kuvasi lajin **John Bartramin** puutarhasta Philadelphiasta löytyneiden kasvien perusteella 1814 ja antoi nimen *Azalea arborescens*. **John Torrey** vei lajin kymmenen vuotta myöhemmin *Rhododendron*-sukuun.

Kerrotaan, että Pursh ei ollut kuitenkaan lajin löytäjä, vaan ranskalainen kasvitieteilijä **André Michaux**, joka oli Ranskan kuninkaan **Ludvig XVI:n** palkkaamana lähetetty Pohjois-Amerikkaan 1785.

Michauxin tehtävänä oli löytää uusia viljelykasveja Ranskan talouden hyödyksi, ja hän nautti varsin mitävää 2000 livren vuosipalkkaa. Sen turvin Michaux teki useita tutkimusmatkoja niin Yhdysvaltain kuin Ka-

nadankin itäosiin vuosina 1785-1791 ja perusti kaksi puutarhaa. Toinen niistä sijaitsi North Charlestonissa, South Carolinan osavaltiossa ja toinen New Jerseyssä, New Yorkin osavaltiossa.

Ranskan vallankumouksen myötä Michauxin rahanat kuitenkin sulkeutuivat ja hän joutui lopulta jättämään Yhdysvallat 1797 sekaannuttuaan ulkopoliittiseen vehkeilyskandaaliin. Michauxin puutarhat jäivät rahoituksen puutteessa hoidotta, ja Michauxin kumppani **Paul Saurnier** muutti New Jerseyyn puutarhan perunapelloksi. Paikka tunnetaan silti tänä päivänäkin nimellä "The Frenchman's Garden". Perunapellosta ei siis muutaman kymmenen vuoden kuluttua enää löytynyt todisteita siloatsaleasta.

Atsaleoiden historiaan Michaux liittyy vielä mielenkiintoisen tarinan kautta. Palatessaan Yhdysvalloista Eurooppaan 1797 Michauxin laiva joutui myrskyyn Englannin kanaalissa ja ajautui haaksirikkoon Hollannin edustalle. Michaux menetti lähes kaiken mukanaan tuomansa omaisuuden, mutta onnistui pelastamaan tärkeimmän, eli kasvitieteelliset kokoelmansa, niin kasvit kuin siemenetkin.

Hän sai nähdä runsaasti vaivaa Hollannissa kasvien puhdistamiseksi merivedestä ja siementen kuivatuksessa. Lopulta hän osti kärryn ja ponin ja lähti kohti Pariisia. Mukaansa hän sai belgialaisen intellektuellin ja kasviharrastajan nimeltään **Karel Van Hulthem**. Tällä oli yhteyksiä Belgiassa sijaitsevaan Gentin kasvitieteelliseen puutarhaan, ja hän taivutti Michauxin jättämään osan atsaleansiemenistä Belgiaan turvallisuussyistä. Ranskassa poliittinen tilanne oli vallankumouksen jäljiltä hyvin sekava, eikä Michauxia siellä suinkaan otettu vastaan sankarina, hänhän oli vihatun kuningasvallan lähettiläs.

Varmuuskopiona Belgiaan jätetyistä atsaleansiemenistä kehittyivät aikanaan kuuluisat gentinatsaleat (Ghent-Ryhmä), joita on yhä markkinoilla. Michauxin omille viljelyksille kävi huonommin. Hän sai Pariisissa Rambouilletista pienen lohkon, jossa viljellä amerikantuomisiaan. Liekkiatsalea (*R. calendulaceum*) kukki siellä ensimmäistä kertaa 1806, mutta pian sen jälkeen koko puutarha raivattiin ja muutettiin kaalimaaksi. Lajit, joihin pitkälti pe-

rustuu koko nykyinen atsaleavalikoimamme, säilyivät Euroopassa siis yhden ihmisen aktiivisuuden ansiosta.

Van Hulthem jakoi siemeniä useille ystävilleen Gentin seudulla, ja vaikka **Napoleonin** suunnitelmissa Gentin kasvitieteellistä puutarhaa uhkasi sama kohtalo kuin Michauxin viljelmiä, oli atsaleaviljely turvattu, sillä se oli ehtinyt laajeta Gentin seudulla jo useaan puutarhaan. Van Hulthem organisoiki kaiken lisäksi pelastussuunnitelman, jolle antoi tukensa Napoleonin puoliso keisarinna **Josephine**, ja tämän ansiosta Gentin kasvitieteellinen puutarha pelastui kaalimaakohtalolta.

Siloatsalea on kaunislehtinen pensas, joka ei ehkä juhli sukunsa näyttävimmällä kukinnalla, mutta sillä on muita merkillepantavia ominaisuuksia, jotka tekevät siitä hyvän puutarhakasvin. Siloatsalea ei maistu hirvieläimille, eikä ole havainnut sillä myöskään muiden tuhoeläinten syöntijälkiä. Kukinta on myöhäinen, muut atsaleat ovat jo kukintakautensa ohittaneet, kun laji vasta aloittelee heinäkuussa, ja kukintaa saattaa meillä kestää elokuulle. Kukat peittyvät auttamatta uusien versojen sekaan, joten kukinnan huomaa parhaiten laajalle leviävästä ryytimäisestä tuoksusta, jonka mainitaan muistuttavan heliotroopin tuoksua.

Siloatsalean viljely onnistuu siinä missä minkä tahansa kesävihannan atsalean tuoreena pysyvässä kasvualustassa, mutta mikään suokasvi se ei ole. Aurinkoa laji ei kavahta, joten kohtuullisen aurinkoinen paikka turvaa hyvän kukinnan ja riittävän aikaisen tuulentumisen.

Siloatsalea *R. arborescens* Kristian Theqvistin puutarhassa 13.7.2015. Kuva Kristian Theqvist.